ISSN: 2645-8837

HUMANITAS

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Cilt 8- Sayı 15 | Bahar 2020

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Volume 8- Number 15 | Spring 2020

TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL UNIVERSITY FACULTY OF ARTS AND SCIENCES

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
HUMANITAS
INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Cilt/Volume:8 Sayı/Number:15 Bahar/Spring 2020

ISSN: 2645-8837

Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar ve Güz olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Humanitas - International Journal of Social Sciences is a double blind peer-reviewed international journal published twice a year Spring and Autumn.

SAHİBİ / OWNER

Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ (Dekan / Dean)

Namık Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Adına

On Behalf of Faculty of Arts and Sciences of Namık Kemal University

YÖNETİM MERKEZİ / MANAGEMENT CENTER

Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

Namık Kemal Mahallesi, Kampüs Caddesi, Nu.: 1

59030 Tekirdağ - TÜRKİYE

Tel: + (90)282 250 2601 Belgeç / Fax: + (90) 282 250 9925

Elmek / Email: humanitas@nku.edu.tr

Genel Ağ / Web: http://dergipark.gov.tr/humanitas

İNDEKSLER / INDEX

MLA (Modern Language Association) International Bibliography, CEEOL (Central and European Online Library), EBSCO Publishing, TEİ (Türk Eğitim İndeksi), Index Copernicus

©Namık Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

©Namık Kemal University Faculty of Arts and Sciences

TEKİRDAĞ

BAŞ EDİTÖR- EDITOR IN CHIEF

H. Veli AYDIN Onur K. BAZARKAYA

EDİTÖR YARDIMCILARI- EDITORIAL ASSISTANTS

Elif BAKSI Özlem ERGİN

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Abdullah THABIT
Ali Osman ÖZTÜRK
Elif BAKSI
Emre ÖZŞAHİN
Georgios SALAKIDES
H. Veli AYDIN
İhsan ÇETİN
İrfan ATALAY
Levent TOKSÖZ
Ligia FERRO
M. Cevat ATALAY
M. Oğuzhan KUŞOĞLU
Maike SCHMIDT
Mehmet KUYURTAR
Özlem ERGİN
Petru GOLBAN
Sedat BİNGÖL
Selin ÖZMEN
Şener BAĞ

ALAN YAYIN YÖNETMENİ / FIELD EDITOR

C. Özge ÖZMEN
İhsan ÇETİN
İrfan ATALAY
Levent TOKSÖZ
M. Cevat ATALAY
M. Oğuzhan KUŞOĞLU
Onur K. BAZARKAYA
Selin ÖZMEN
Zeynep SET

YABANCI DİL YAYIN YÖNETMENİ / FOREIGN LANGUAGE EDITORIAL BOARD

İngilizce Dil Editörü- English Language Editor

Derya BENLİ Tatiana GOLBAN

Almanca Dil Editörü- German Language Editor

Harun GÖÇERLER

Fransızca Dil Editörü- French Language Editor

Yusuf TOPALOĞLU

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ / GENERAL MANAGER

H. Veli AYDIN

SEKRETERYA / EDITORIAL SECRETARY

Elif BAKSI Özlem ERGİN

DANIŞMA KURULU/ ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Sevim Akten	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Neşe Atik	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Stefan Avadanei	A. Iona Cuza University-Romanya
Prof. Dr. Şener Bağ	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Evangelia Balta	N. H. Research Foundation-Yunanistan
Prof. Dr. Ahmet Beşe	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Boynukara	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Michel Bozdemir	Inalco - Fransa
Prof. Dr. İhsan Bulut	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Tankut Centel	Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Alpaslan Ceylan	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Adina Ciugureanu	Universitatea Ovidius din Constanta
Prof. Dr. Yakup Çelik	Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Hayati Develi	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Ayten Er	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Werner Gumpel	L.-M. University Of Munich-Almanya
Prof. Dr. Sabahattin Güllülü	Maltepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Osman Gündoğan	Muğla Üniversitesi
Prof. Dr. Akile Gürsoy	Beykent Üniversitesi
Prof. Dr. Cemil Hasanlı	Bakı Dövlet University – Azerbaycan
Prof. Dr. Alpay Hekimler	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Tanju İnal	Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Tuğrul İnal	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. H. Bayram Kaçmazoğlu	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Abdullah Köse	Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Günther Löschnigg	University of Graz - Avusturya
Prof. Dr. Ahmet Makal	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ölmez	Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Sergiu Pavlicenco	Universitatea de Stat din MOLDOVA
Prof. Dr. Reinhard Resch	J. Kepler University Of Linz-Avusturya
Prof. Dr. İbrahim Sirkeci	Regent's University, London-İngiltere
Prof. Dr. Medine Sivri	E. Osman Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Müjdat Şakar	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Yaşar Şenler	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Eduard Vlad	O. Constanta University-Romanya
Prof. Dr. Orhan Kemal Tavukçu	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Prof. Dr. Eser Erguvanlı Taylan	Boğaziçi Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Yerebakan	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Prof. Dr. Eren Yürüdür	Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Zaman	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Paul Arthur	Universita Del Salento- İtalya
Assoc. Prof. Dr. H. Veli Aydın	Namık Kemal Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. Saniye Dedeoğlu	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. Claire Despıerres	U. De Bourgogne-Fransa
Assoc. Prof. Dr. Snejana Gadjeva	Inalco – Fransa
Assoc. Prof. Dr. Tatiana Golban	Namık Kemal Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. Wafa Hammedi	University Of Namur - Belçika
Assoc. Prof. Dr. Emre Tandırlı	Işık Üniversitesi
Dr. Isa Sphaili	I. Balkan University- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti

OKUR YORUMLARI / LETTRES

Lütfen yayımlanan yazılar hakkındaki yorum, görüş ve önerilerinizi
Yayın Yönetmenine gönderiniz.

Readers are highly encouraged to express their comments, views or suggestions on published articles to the editor:

Doç. Dr. /Assoc. Prof. H. Veli AYDIN: vaydin@nku.edu.tr

Doç. Dr. /Assoc. Prof. Onur K. BAZARKAYA: okbazarkaya@nku.edu.tr

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
HUMANITAS
INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Humanitas, 2020; 8 (15): 109-132 http://dergipark.gov.tr/humanitas
ISSN: 2645-8837 **DOI: 10.20304/humanitas.684196**

ÖZBEK GÖÇMENLERİN DİLSEL UYUM STRATEJİLERİ[1]

Sonel BOSNALI[2]

Yusuf TOPALOĞLU[3]

Ferda DİKMEN[4]

İrfan ATALAY[5]

Öz

Konusu, azınlık konumundaki göçmen toplulukların dil teması durumunda toplumdilsel davranış ve tutumlarının incelenmesi olan bu çalışmada, göçmen toplulukların uyum sürecinde ne tür toplumdilsel stratejiler benimsediklerinin araştırılması amaçlanmaktadır. Berry'nin uyum stratejileri modelinden hareketle, "dil değiştirimi" sürecinin kaçınılmaz bir strateji olup olmadığı tartışılmaktır. Herhangi bir göçmen topluluğunun; bütünleşme (çok dilli sürdürüm), ayrışma (ana dili sürdürümü), benzeşme (dil yitimi) ve dışlanma (dilsel değişim) olmak üzere dört farklı strateji benimseyebileceği varsayımından hareketle, Özbek göçmenlerin seksenli yılların başında gelip yerleştikleri yaklaşık 7000 nüfuslu Hatay'ın Ovakent Mahallesi araştırma sahası olarak seçilmiştir. Dillerin aktarım, kullanım ve işlevine yönelik tutum ve davranışları belirlemek amacıyla, kota yöntemiyle oluşturulan 210 kişilik bir örneklemle gerçekleştirilen anket çalışması, Berry'nin uyum stratejileri modelinden hareketle yapılandırılan dilsel uyum stratejileri ölçeğiyle çözümlenmiştir. Bu üç düzleminde sergilenen davranış ve tutumlardan elde edilen bulgular, topluluğun bütünleşme çerçevesinde "çok dilli sürdürüm" yönünde bir dilsel uyum stratejisi benimsediğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Özbek, göç, dil teması, uyum, dil değiştirimi

[1] Bu çalışma Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje Numarası: NKUBAP.01.GA.17.122. Çalışma, Namık Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından 08/06/2017 tarihinde onaylanmıştır.

[2] Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, sbosnali@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3425-4397

[3] Dr. Öğr. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, ytopaloğlu@nku.edu.tr, ORCID:0000-0003-2832-6902

[4] Öğr. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, fdikmen@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1064-5190

[5] Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, iatalay@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4437-5539

Başvuru/Submitted: 03.02.2020 **Kabul/Accepted**: 18.02.2020

Bosnalı, S., Topaloğlu, Y., Dikmen, F. ve Atalay, İ. (2019). Özbek göçmenlerin dilsel uyum stratejileri. *Humanitas, 8*(15), 109-132

LINGUISTIC ACCULTURATION STRATEGIES OF UZBEKS EMIGRANTS

Abstract

This work aims to study the sociolinguistic behaviours and attitudes of immigrants in order to question the sociolinguistic strategies adopted by immigrants in acculturation situation. It consists of discussing, in the context of Berry's model of acculturation strategies, whether the process of “language shift” is the inevitable strategy. From the assumption that any immigrant community can adopt four different strategies: integration (maintenance of multilingualism), separation (maintenance of the mother tongue), assimilation (language shift) and marginalization (language change), we have chosen Ovakent district (Hatay), where nearly 7,000 Uzbeks have lived since early 1980s. To determine behaviours and attitudes regarding transmission, use and function of languages, the data obtained by the investigation conducted among 210 participants, were analysed with the scale of linguistic adaptation strategies, structured on the Berry’s model of acculturation strategies. The results show that the community has adopted an integration strategy in the sense of "maintaining of multilingualism".

Keywords: Uzbeks, migration, language contact, acculturation, shifting

Giriş

1979 Rus işgali sonucunda ortaya çıkan sosyo-ekonomik ve siyasal atmosfer nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan çok sayıda Afganistan vatandaşından Türkiye’ye göçen Özbek kökenlilerin bir kısmı, Hatay’ın Ovakent Mahallesine yerleştirilmiştir. Zaman içerisinde gerçekleşen yeni göçlerle Özbeklerin nüfusu, günümüzde yedi bine yaklaşmıştır. Göç ve dilsel uyum sorunsalının incelenmesi için oldukça elverişli bir yapı sunan bu göçmen topluluğunun içinde bulunduğu koşullar üzerine yapılmış herhangi bir çalışmanın bulunmaması, bu araştırmanın gerekliliğini pekiştirmektedir. Diğer taraftan, kültürel ve toplumsal yaşantının şüphesiz en önemli ögesi olan dili temel alarak yapılacak çalışmalar, göçmenlerin kültürel ve sosyal yapılarını anlamayı, bu yapılardaki hareketliliği ve özellikle de içinde bulundukları topluma uyum sürecini izlemeyi sağlayacak çok önemli verilerin elde edilmesine olanak sağlayabilir. Göç ortamında bulunan toplulukların kültürleşme stratejileri ile toplumdilsel davranış ve tutumları arasında doğrudan bir ilgileşim (korelasyon) olduğu varsayımından hareketle, bu çalışmada Afganistanlı Özbek göçmen topluluğunun dilsel uyum süreci kültürleşme bağlamında incelenecektir.

Göç Kapsamında Dilsel Uyum

Çok eski geçmişine rağmen, her geçen gün önemini artırarak çok boyutlu ve evrensel çapta bir olguya dönüşen göç, hem göçmenlerin hem de sığındıkları ülke toplumlarının, genel olarak kültürel, özellikle de dilsel yaşantıları ve yapıları düzleminde maruz kaldıkları süreçlerin incelenmesine önemli bir bilimsel etkinlik değeri katmaktadır.

Göç ve dil konusu, yapı bakımından dilbilim; dil ve kültür veya dil ve kimlik ilişkisi bakımından budundilbilim (etnolenguistik) kapsamında ele alınabileceği gibi, dil ve toplum ilişkisinden hareketle toplumdilbilimsel bir yaklaşımla da incelenebilir. İşin gerçeği toplumdilbilim dili yalnızca iletişim aracı olarak değil, aynı zamanda onu ait olduğu toplumun budunbilimsel, kültürel, tarihsel, toplumsal, yazınsal ve hatta ruhsal yapı ve değerleri gibi birey ve topluma ait daha birçok olguyu yerleştirme ve aktarma aracı olarak kullanır. Dolayısıyla, göçer toplulukların yaşadıkları ülkede benimsedikleri uyum sürecinin dilsel boyutunu, dili toplumsal bağlamında ele alan toplumdilbilimin "dil teması" sorunsalı açısından incelemek mümkündür. Göçmenlerin yaşamakta oldukları ülkede uygulanan dil politikaları ve ev sahibi konumundaki dil topluluklarının göçmenlerin dillerine ve onların dilsel davranışlarına karşı davranış ve tutumları da konuya dâhil edilebilir. Ancak bu çalışmada dil politikalarına yer verilmemiş, yalnızca dil değinimi sorunsalı üzerinde durulmuştur.

Diğer taraftan, dil teması konusu iki farklı yaklaşımı barındırmaktadır. İlk yaklaşım, göç ortamında temas nedeniyle dillerin yapısında meydana gelen ses, biçim, sözcük ve dizim düzlemindeki dilsel hadiselerin incelenmesini gerektirmektedir. Bu çerçevede, göçmenlerin dil kullanımlarında stratejik olarak ortaya çıkan nispeten daha basit yapıdaki "ödünçleme", "düzenek kaydırımı" (code switching) ve "düzenek karışımı" (code mixing) gibi olguların incelenmesi, yaklaşımın birinci boyutunu oluşturur. Bir diğer boyutu ise, göçmenlerin dilleri ile bulundukları ülkede konuşulan diğer diller arasında gerçekleşen değinim neticesinde ortaya çıkan *pidjin, kreol* gibi yeni karışık dil yapıları (Britain ve Trudgill, 2000, s. 245-256) veya ortaya çıkan bu karma diller çerçevesinde oluşan yeni kimlikler (Melliani, 1999, s. 59-77) gibi daha karmaşık olguları kapsamaktadır.

Konunun dil değinimi kapsamında ele alınmasında benimsenebilecek ikinci yaklaşım, bir topluluğun iletişim ve sosyalleşme aracı olarak kullanmakta olduğu dilin yerine bir başka dili kullanması" olarak tanımlanan "dil değiştirimi" (language shift) olgusudur. Ancak, bir topluluğun eş zamanlı olarak ana dilini terk ederek sosyal veya ekonomik bakımdan daha güçlü olan baskın bir dili benimsemesiyle belli bir süreçte gerçekleşen dil değiştiriminin

(Fishman, 1966, s. 424–458) sadece göç ortamında gözlemlenen bir hadise olmadığını belirtmek gerekir. Gerçekten, belli bir ülkede siyasal, ekonomik ve kültürel bakımdan önemsiz bir konuma sahip topluluk bireylerinin geniş alan ve iletişim durumunda kendi öz dilleri yerine giderek daha fazla prestijli olan başka bir dili kullanmayı tercih etmeleri nedeniyle, belli bir sürede gerçekleşen dil değiştirimine çok sayıda örnek vardır (Bosnalı, 2003; Bosnalı, 2007). Fishman'nın çalışmalarının (Fishman 1966, 1971) öncüllük ettiği "dil değiştirimi" konusu, 1970'li yıllardan itibaren büyük bir ilgi görerek çeşitli bağlamlarda gerçekleştirilen çok sayıda çalışmanın odağını oluşturmuştur. İlk aşamada toplumbilimsel ve dilbilimsel bakış açılarıyla bu alanda yapılan çalışmalarda, daha çok Kuzey Amerika ve Avrupa'da değinim durumundaki diller incelenmiştir. Bu çerçevede, baskın dil/azınlık dili, yerli dili/göçmen dili, vb. gibi, iki farklı sınıfta değerlendirilen diller arasındaki değinim koşullarında ortaya çıkan "dil değiştirimi", bazen "dil yitimi" veya "dil ölümü" kavramları kapsamında da ele alınmıştır. Bu çalışmalardan elde edilen veriler, dil değiştirimine maruz kalan dillerin genel olarak azınlık dilleri ve göçmenlerin dilleri olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Dorian, 1973; Dorian, 1981; Dorian, 1989; Gal, 1978). 1990'lı yıllardan sonra, bu tür çalışmaların, Afrika başta olmak üzere dünyanın diğer bölgelerine genişletildiği görülmektedir (Brenzinger, 1992; Bosnalı, 2007; Bosnalı, 2011; Bosnalı, 2012; Bosnalı, 2016). Ancak bu çalışmaların önemli bir bölümünde konu, kendi ülkeleri içinde siyasal, ekonomik veya kültürel anlamda azınlık konumundaki toplulukların toplumdilsel durumları çerçevesinde ele alınmıştır.

Özellikle 1990'lı yılların sonundan itibaren giderek yaygınlaşan göç araştırmaları kapsamında, dil değiştirimi olgusu önemli bir ilgi alanı olmuştur. Gerçekten, günümüzün en önemli hadislerinden birini oluşturan göç, o yıllardan itibaren bilim dünyasının daha yakından ilgilendiği bir konu olmaya başlamış ve günümüzde en önemli araştırma konularından biri hâline gelmiştir. Hem uluslararası hem de ulusal çapta, özel olarak göç konusunun işlendiği çok sayıda bilimsel şölen, dergi (*Göç Dergisi, Border Crossing, Migration Letters, Hommes et Migrations,* vs.), bilimsel araştırma ve bilimsel yazıların giderek arttığına tanık olunmaktadır. Diğer taraftan, göçe toplumbilimsel, siyasal, ekonomik, kültürel vd. boyutlarıyla yaklaşan çalışmalar yaygınlaşmaktadır. Bu kapsamda, göçün dil veya toplumdilsel boyutuna yönelik çalışmalar da çoğalarak (Melliani, 1999; Britain ve Trudgill, 2000; Deprz, 2005; Asselah-Rahal, 2004; Alessio ve Baude Sibille, 2010), Türk göçmenler üzerine bile (Akıncı, 2003; Yağmur, 2004) giderek yaygınlaşmaktadır. Ayrıca Türkiye'de

yaşayan göçmenlerin toplumdilsel durumları üzerine yapılan çalışmalar da gün yüzüne çıkmaktadır (Karabulut, 2005; Bosnalı ve Şafak, 2016).

İstemli veya istemsiz, başka bir coğrafyada yaşamak zorunda kalan göçmen toplulukların maruz kaldığı "dil değinimi" üzerine yapılan çalışmaların neredeyse tamamı başka bir ülkede, özellikle kentlerde, göçmen durumunda yaşayan bireylerden oluşan toplulukların durumuyla ilgilidir. Bu araştırmalardan elde edilen bulgular, dil topluluklarının stratejilerinin kişiden kişiye, aileden aileye, toplumdan topluma, ülkeden ülkeye değiştiği ve daha birçok etkene bağlı olarak çeşitlilik sunduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum da konuyla ilgili genel bir kuramın oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Örnek olarak; Akıncı'nın Fransa'da (Akıncı, 2003), Yağmur'un Avusturya'da (Yağmur, 2004) aynı dönemlerde yaptıkları çalışmalar, Avrupa'da yaşayan Türk göçmenlerin bu konudaki davranış ve tutumlarının çeşitlilik sunduğunu göstermektedir. Dil değiştirimi hadisesinin sadece yaşanılan ülkenin dil politikalarına bağlı olmadığı, Fransa'nın değişik bölgelerinde veya Paris'in farklı mahallelerinde veya aynı mahallesinde yaşayan iki Türk ailesinin, hatta aynı ailedeki iki bireyin farklı toplumdilsel davranış ve tutum içinde olmalarından anlaşılmaktadır.

Dil değiştirme olgusunun benimsenen tek davranış ve tutum olmadığını, aynı zamanda bunun her göç ortamında gerçekleşmediğini belirtmek gerekir. Ancak, bu hadiseye göç ortamında daha sık rastlandığını ve göçmen toplulukları arasında çok daha hızlı bir şekilde gerçekleştiğini vurgulamak gereklidir. Bunun için, öncelikle göç ortamında göçmenlerin benimseyebileceği uyum stratejileri kapsamındaki davranış ve tutumlarına göz atmak faydalı olacaktır. Bu bağlamda, göçmen topluluğu, ne asimile olan ne de kendi kültüründe kalan, ancak hem ayrıldığı ülke hem de vardığı ülkeyle bağlantılı olan bir yapıdır. Gerçekten, başka bir dil veya dillerin konuşulduğu ülkede yaşayan göçmen topluluklarının dil değiştirimi açısından ne tür bir duruma dönüşeceklerini belirleyen çok çeşitli etkenler olsa da, bu etkenlerden en belirleyici olanının topluluğun ana diline ve içinde yaşadığı toplumun diline karşı takınacağı tutum ve davranış biçimi olduğu söylenebilir. Özellikle son dönemlerde en önemli araştırma konularından birini oluşturan göç bağlamında kültürleşme konusu kapsamında, Berry'nin oluşturduğu model, göç temelli kültürel uyum süreçlerini ve kültürel temas sonrası göçmenlerin kültürleşme tutumlarını incelemek için başvurulan en önemli modellerden biri olmuştur. Buna göre, öz kültür ile yabancı kültürün ilişki içinde bulunduğu bir ortamda, göçmenlerin benimsediği belli başlı uyum stratejileri bulunmaktadır. Bu kapsamda, göçmenlerin bir yandan yerel kültürel değerler, diğer yandan öz kültüre ait değerler karşısında benimsediği davranış ve tutumun niteliğine bağlı olarak dört farklı strateji

ortaya çıktığı görülmektedir. Bu modelde öz kimlik sürdürülürken yerel kültürün de benimsenmesi "bütünleşme"; öz kültür sürdürülürken yerel kültürün reddedilmesi "ayrışma"; öz kültürün terk edilerek yerel kültürün benimsenmesi "benzeşme" ve son olarak hem öz kültürün hem de yerel kültürün terk edilmesi "dışlanma" olarak tanımlanan göçmen stratejilerini ortaya koymaktadır (Berry, 1997, s. 10).

Topluluğun öz kültür ve yabancı kültür karşısındaki davranış ve tutumlarından hareketle ortaya çıkan bu stratejilerin dil konusunda da benzer sonuçlar doğuracağını varsayarak dilsel uyum stratejilerinin incelenmesi için de ölçüt alınabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda, herhangi bir göç ortamında etnik dil ile yabancı dilin ilişki içinde bulunduğu bir değinim durumunda, göçmenlerin benimseyebileceği belli başlı dilsel uyum stratejileri bulunmalıdır. Bu model, dil değinimi bağlamına uyarlandığında kültür bağlamında belirlenen dört farklı yapının her birine karşılık gelen dört strateji ve buna uygun olarak dört dilsel uyum modeli söz konusu olacaktır. Bununla birlikte, topluluğun kendi dili ve egemen dil karşısındaki davranış, pratik ve tutumlarının belirlediği bu dört uyum modelini, ana dil temel alınarak ilk aşamada "sürdürüm" ve "değiştirim" olmak üzere iki ayrı ulamda değerlendirmek mümkündür.

Topluluğun ana dilinin aktarımı ve kullanımını sürdürme eğilimi içinde bulunduğu durumlar "sürdürüm" olarak nitelenmelidir. Bu kapsamda, birinci strateji, ana dil sürdürülürken eş zamanlı olarak yabancı dilin benimsenmesi olarak karşımıza çıkar. Berry'nin "bütünleşme" olarak adlandırdığı bu durum, dilsel uyum stratejileri kapsamında "iki dilli sürdürüm" kavramıyla betimlenebilir. Sürdürüm kapsamındaki bir diğer strateji, Berry'nin "ayrışma" olarak nitelediği durumun dil alanındaki denkliğidir. "Ana dili sürdürümü" olarak nitelendirilen bu modelde, ana dili sürdürümü öncelenirken yabancı dilin benimsenmesinin ötelendiği bir uyum stratejisi söz konusudur.

"Değiştirim" olarak adlandırılan diğer durum da kendi içinde iki farklı stratejiyi barındırmaktadır. Birincisi, Berry'nin "benzeşme" olarak nitelediği modelin (Berry, 1997, s. 13-14) karşılığı olarak ana dilinin terk edilerek yabancı dilin tamamen özümsendiği dil yitimi stratejisidir. Göçmen topluluklar tarafından benimsenebilecek dördüncü strateji ise, Berry'nin "dışlanma olarak betimlediği duruma (Berry, 1997, s. 9) eşdeğer olan dilsel değişim stratejisidir. Bu durumda, hem ana dilinin hem de yabancı dilin benimsenmediği, reddedildiği değinim durumlarında meydana gelebilecek modeldir.

+	YD		-
AD	Çok Dillilik Sürdürümü	Ana Dili Sürdürümü	SÜRDÜRÜM
	Dil Yitimi	Dilsel Değişim	DEĞİŞTİRİM
-			

Şekil 1. Dilsel uyum modeli

Ovakent Özbeklerinin Dilsel Uyum Stratejileri

1982 yılında çıkarılan 2641 sayılı özel bir yasayla Pakistan'dan kabul edilerek Hatay'ın Ovakent beldesine yerleştirilen ve bugün sayıları 7000'e yaklaşan Özbek göçerler, dilsel uyum sorunsalının incelenmesi için oldukça elverişli bir durum sunmaktadır. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada toplumdilbilimin veri toplamak için başvurduğu tekniklerinden biri olan anket tekniği ile topluluğun dilsel davranış ve tutumları üzerine elde edilen veriler, Berry'nin "uyum stratejileri" modelinden hareketle geliştirilen "dilsel uyum ölçeği" ile çözümlenmiştir. Dilsel uyum ölçeğinin belirlenmesi için aktarım, kullanım ve işlev olmak üzere üç alanda katılımcıların toplumdilsel davranış ve tutumları göz önünde bulundurulmuştur. Böylece, göçmenlerin bir yandan öz dillerine, diğer yandan da yabancı diller karşısında takındıkları davranış ve tutumların incelenmesi, göçmenlerin stratejilerinin sürdürüm veya değiştirim bakımından belirlenmesine olanak sağlayacaktır.

Araştırma konusu olan topluluğun dilsel davranış ve tutumlarının ölçümlenmesine yönelik verileri elde etmek için yüz yüze görüşmeyle gerçekleştirilen anket tekniğine başvurulmuştur. Katılımcıların sosyolojik özelliklerini belirlemeye yönelik 8 olgusal sorunun da yer aldığı anket formu, topluluğun toplumdilsel yapısı ve bu yapının "aktarım", "kullanım", ve "işlev" bakımından dinamikleri üzerine veri elde etmeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Bu üç alandaki sorularda gerçek uygulamalara yönelik dilsel davranışların yanında, toplumdilsel durum hakkındaki düşünce ve tercihleri içeren tutumlar ayrıca değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, öncelikle göçmen topluluğun toplumdilsel koşulları, çok dilli yapıları, ana dili ve bilinen başka dillerdeki dil becerilerinden hareketle dillerin aktarım durumu üzerine verilerin elde edilmesi hedeflenmiştir. Diğer taraftan, topluluğun dil

kullanımları ve buna yönelik tutumlarından hareketle, her dilin kullanımının belirlenmesi ve topluluğun kullanım uygulamalarının tespiti hedeflenmiştir. Ayrıca, "ev dili", "akran dili", "kamusal alan dili", "sosyal iletişim dili" olmak üzere dillerin farklı sosyal işlevlerde kullanımı ve buna yönelik tutumlardan hareketle işlev alanındaki durumun belirlenmesi amaçlanmıştır.

7000 nüfuslu Ovakent Mahallesindeki araştırma evreni 0,03 oranında küçültülerek ve yaş, cinsiyet gibi değişkeler göz önünde bulundurularak oluşturulan 210 kişilik bir örneklem oluşturulmuştur. Anket uygulamasının her kesimi kapsaması ve tutarlı bilgilerin edinilmesi için, örneklem aşağıdaki gösterildiği gibi beş yaş grubuna ayrılmış ve her yaş grubu eşit sayıda cinsiyet sınıfına bölünmüştür.

Tablo 1

Örneklem (Yaş/Cinsiyet)

Yaş / Cinsiyet	**Y1 (7-18)**	**Y2 (19-28)**	**Y3 (29-39)**	**Y4 (40-50)**	**Y5 (50+)**	**T**
E	21	24	18	22	20	105
K	22	23	20	21	19	105
G	43	47	38	43	39	210

Önceden kotalarla belirlenmiş bu yaş ve cinsiyet özelliklerine uygun katılımcılara yöneltilen sorulara verilen yanıtlardan elde edilen bilgiler ışığında, örneklemin diğer etnik ve sosyolojik özellikleri belirlenmiştir.

Her iki dilin aktarımı, kullanımı ve işlevine yönelik davranış ve tutumlarla ilgili elde edilen bulgular, Likert ölçeğiyle 0-4 aralığında değerlendirilmiştir. Öncelikle topluluğun gerçek dil davranışları aktarım, kullanım ve işlev bakımından değerlendirilmiştir. Aktarım ölçeği için dil edinçlerinden yola çıkılmış, genel dil kullanımı çerçevesinde katılımcıların günlük hayatta kullanmayı seçtikleri dillerin sıklığı temelinde kullanım ölçeği belirlenmiştir. İşlevsellik ölçeği olarak hem Türkçenin hem de Özbekçenin "ev dili", "akran dili", "kamusal alan dili", "sosyal iletişim dili" olarak kullanım sıklıkları temel alınmıştır. Böylece, topluluğun benimsediği davranışların aktarım, kullanım ve işlev boyutları iki dil açısından ayrı ayrı ölçümlenmiştir. Her dil için bu üç alanda elde edilen ölçeklerin ortalaması ise, o dilin "genel davranış ölçeği" olarak değerlendirilmiştir.

Diğer taraftan, dillerin aktarımı, kullanımı ve işlevlerine yönelik tutumları; ayrı ayrı iki dil özelinde değerlendirilmiştir. Genel bir tutum ölçeğinin belirlenmesi amacıyla katılımcıların üç alanda tutumları ölçümlenmiştir. Bunlardan ilki gelecek kuşaklara aktarılmak için tercih edilen dille ilgili olup her bir dil için ayrı bir ölçek saptanmıştır.

Kullanım tutumu ölçeği, kullanılması tercih edilen dil temelinde belirlenmiştir. İşlev tutumu ise, Türkçe ve Özbekçe bilmemenin sorun yaratıp yaratmadığı, bu dillerden herhangi birini bilmeden topluluk içinde yaşamanın mümkün olup olmadığı konusundaki tutumlarla sabitlenmiştir.

Böylece, aktarım, kullanım ve işlev bakımından elde edilen davranış ve tutum ölçekleri temelinde "genel dilsel uyum" düzeyi belirlenmiştir. 0-4 arasında değişen bu ölçeğin iki yönü iki farklı eğilimi gösterecektir: "sürdürüm" veya "değiştirim". Sürdürüm eğiliminin saptanması için her iki dile karşı olumlu tutum ve davranışların belirlenmesi ve her iki dil ölçeğinin 2'den yüksek olması gerekir (Ö/T ≥ 2). Bu durum "bütünleşme" kapsamında, iki dilli sürdürüm stratejisi olarak değerlendirilecektir. Sürdürülen dilin Özbekçe olduğu durumlar, Berry'nin "ayrışma" durumuna karşılık gelen ana dili sürdürüm stratejisiyle betimlenecektir. Bu durumda Özbekçe için ölçek 2'den yüksek, Türkçe için 2'den küçük olmalıdır (Ö ≥ 2 / T ≤ 2). Değiştirim bağlamında; her iki dile karşı da olumsuz tutum ve davranışların benimsendiği topluluklar "dışlanma" çerçevesinde, "değişim" stratejisi ile betimlenecektir. Böyle bir durumda, hem Özbekçe hem de Türkçe ölçeği 2'nin altında gerçekleşmelidir (Ö/T ≤ 2). Diğer taraftan, olumlu davranış ve tutumlardan yararlanan dilin Türkçe olması durumu, uyum stratejisinin "benzeşme" yapısına karşılık gelen "değişim" kavramıyla nitelenecektir. Bu durumda Özbekçe ölçeği 2'den küçük, Türkçe ölçeği ise 2'den yüksek olmalıdır (Ö ≤ 2 / T ≥ 2).

<table>
<tr><th>Dil</th><th colspan="5">T</th><th>UM</th></tr>
<tr><td rowspan="5">Ö</td><td>4</td><td colspan="2">3</td><td colspan="2">2</td><td>1</td><td>0</td><td rowspan="3">SÜRDÜRÜM</td></tr>
<tr><td>3</td><td colspan="3">Ö / T ≥2

Çok Dillilik Sürdürümü</td><td colspan="3">Ö ≥2 / T ≤2

Ana Dili Sürdürümü</td></tr>
<tr><td>2</td></tr>
<tr><td>1</td><td colspan="3">Ö ≤2 / T ≥2

Dil Yitimi</td><td colspan="3">Ö / T ≤2

Dilsel Değişim</td><td rowspan="2">DEĞİŞTİRİM</td></tr>
<tr><td>0</td></tr>
</table>

Şekil 2. Dilsel uyum ölçeği

Bulgular ve İnceleme

Hem beyan edilen ana dili hem de bilindiği belirtilen diller göz önünde bulundurulduğunda Ovakent'te yaşayan topluluğun birden çok dilin temas durumunda bulunduğu çok dilli bir yapıda olduğu görülmektedir. Ana dili olarak katılımcıların belirttiği diller Özbekçe (190), Türkçe (10), Farsça (4), Türkmence (3), Kürtçe (1), Zazaca (1) ve Darice (1) olarak sıralanmıştır. Ancak bu topluluğun sadece %6'sı tek dillidir; %94'e varan bir oranda çok dillilik söz konusudur: Topluluğun bireylerinin %43'ü iki dilli, %39'ü üç dilli, %7'si dört dilli, %2'si beş dilli ve %2'si altı dillidir. Topluluğun önemli bir bölümü, ana dilinden başka bildiği diller arasında ikinci sırada Türkçeyi belirtmektedir (132). Ana dilinin dışında bilinen diğer diller ise sırasıyla şöyledir: Farsça (64), Peştuca (15), Arapça (14), Türkmence (11), Darice (4) ve Rusça (2).

Oldukça karmaşık "çok dilli" yapıya sahip Ovakent göçmenlerinin toplumdilsel yapısının niteliklerini ve dillerinin konumlarını belirlemek için günlük yaşamda bu dillerle ne tür ilişki içeresinde olduklarının incelenmesine gerek görülmüştür. Bu amaçla, Ovakent göçmenleri tarafından gelecek kuşaklara aktarılmak için benimsenen dil veya diller, günlük hayatta kullanılan diller ve bu dillere yüklenen işlevlerden yola çıkılarak bu göçmenlerin özellikle ana dili Özbekçe ile ülkenin resmi dili Türkçe karşısındaki davranış ve tutumları ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Aktarım stratejileri.

Bir dilin sürdürümünü etkileyen en önemli tutumlardan biri, bu dilin gelecek kuşaklara öğretilip aktarılmasıdır. Bu çerçevede Özbek ailelerin çocuklarına hangi dili aktaracağının çok büyük bir önemi vardır. Göç ortamında yaşayan bu topluluğun ana dilinin gelecek kuşaklara aktarımının sürdürülüp sürdürülmediği, buna koşut olarak topluluk içinde var olan diğer dillerin benimsenip benimsenmediği ve bunlardan hangilerinin aktarıldığının belirlenmesi, uyum sürecinin aktarım boyutuyla ilgili veriler elde etmemizi sağlamıştır. Bunun için, katılımcıların ana dilleri ile bildikleri diğer dillerdeki edinçleri ile bu dillerin gelecek kuşaklara aktarılması konusundaki tutumları ele alınmıştır.

Aktarıma yönelik tutumlar.

"Çocuklarınıza hangi dili öğretmeyi tercih edersiniz?" sorusuna alınan yanıtlardan elde edilen verilere göre, Türkçenin 3,61 ölçeğiyle ilk sırada olduğu görülmektedir. Ana dili konumundaki Özbekçe ikinci sırada yer almasına karşın, 3,21 ölçeğiyle önemli bir düzeydedir. Bununla birlikte, öğretilmek istenen diller arasında ilk tercih olarak Özbekçe, Türkçenin önünde yer almaktadır. Hepsi 0'a yakın bir ölçekle oldukça düşük seviyede

konumlanan diğer diller arasında Arapçaya ayrı bir yer ayırmak gerekir. Gerçekten hiçbir katılımcının ana dili olmadığı halde, 0,70 ölçeğiyle çocuklara öğretilmek istenen diller arasında üçüncü sırada yer alması, bu dilin ya dinsel ya da dil coğrafyası boyutuyla ilişkilendirilebilir. Ana dili olmasına karşın Özbekçenin Türkçenin altında yer alması, Türkçenin topluluk içindeki konumuyla açıklanabilir. Diğer taraftan, her iki dil için 4'e yakın bir seviyede gerçekleşen tutum ölçeği, topluğun "iki dilli" yapıyı sürdürme eğilimine işaret etmektedir.

Katılımcıların repertuarlarında bulunan dilleri aktarılmak için önemine göre sıralamaları istendiğinde Özbekçe 104 katılımcı tarafından en önemli dil sıralamasında ilk sırayı işgal ederken Türkçe 98 kişi tarafından ilk sırada belirtilmiştir. Ancak genel olarak bakıldığında Türkçe 191, Özbekçe ise 186 katılımcı için aktarılması önem arz eden dil olarak belirtilmiştir.

Aktarılması önem arz eden diller bakımından, Türkçe yine 3,63 ölçeğiyle 3,54 düzeyinde olan Özbekçeden önce gelmektedir. Bir önceki verilere benzer bir biçimde diğer dillerin ölçekleri 0,40 (Farsça) ile 0,02 arasında değişmektedir. Yine bir önceki durumda olduğu gibi, bu açıdan da aktarılması önem arz eden dil olarak Türkçenin ilk sırada yer aldığı, bununla birlikte Özbekçenin aktarımının da yüksek düzeyde önemsendiği görülmektedir.

Sonuç olarak, bu iki tutum ölçeği birlikte değerlendirildiğinde 3,62 düzeyindeki Türkçenin 3,38 düzeyinde olan Özbekçeden daha yüksek seviyede ilgi gördüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Ovakent Özbek göçmenlerinin gelecek kuşaklara Türkçe ve Özbekçeden oluşan iki dilli bir aktarım stratejisi eğiliminde olduğu ifade edilebilir. Ancak, bunun gönüllerde kalan bir tercihten ibaret mi, yoksa gerçek hayatta uygulamaya dönüşen bir davranış mı olduğu sorusuna yanıt bulabilmek ve gerçek aktarım uygulamalarının parametrelerini belirleyebilmek için topluluğun bu iki dildeki edinçlerine başvurulmuştur.

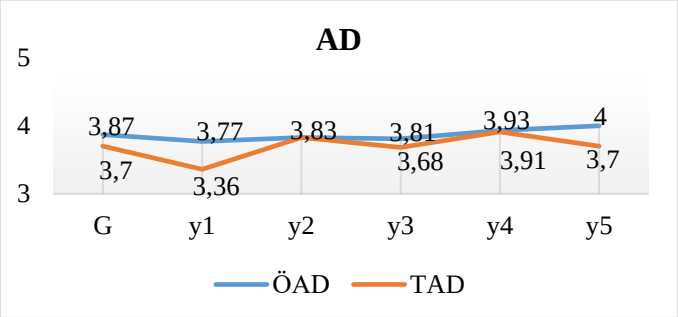
Aktarıma yönelik uygulamalar.

Aktarılması en çok istenen Türkçe ve Özbekçenin aktarımının gerçekte hangi boyutlarda gerçekleştiğinin incelenmesi için bu iki dildeki edinç düzeyleri ele alınmıştır. Ayrıca, aktarım etkenlerinin belirlenmesinde hem yaş hem de cinsiyet faktörleri göz önünde bulundurulmuştur. Elde edilen veriler, öncelikle iki dilde ayrı ayrı ele alınmıştır. Sonra bu veriler iki dilde karşılaştırılmak suretiyle topluluğun aktarım eğilimleri belirlenmiştir.

Özbekçenin aktarım düzeyine bakıldığında bunun 3,87 ölçeğiyle yüksek bir seviyede gerçekleştiği görülmektedir. Ancak, bunun yaş grupları arasında düşük düzeyde de olsa değişkenlik gösterdiği, dolayısıyla, yaş etkeninin Özbekçe aktarımında anlamlı bir rol

oynadığı görülmektedir. 50 yaş üstü topluluk arasında aktarımın 4 ölçeği ile tam olarak gerçekleştiği saptanmaktadır. Bu ölçeğin, yaş etkenine göre kademeli olarak düşerek, 7-18 yaş grubunda en düşük seviyesi olan 3,77 ölçeğine indiği gözlemlenmektedir. Dilin en iyi aktarıldığı en yaşlı grup ile en az aktarıldığı en genç grup arasında 0,23 düzeyinde bir fark söz konusudur. Aktarım düzeyinde cinsiyetin bir etken olduğu, 3,92 ölçeğiyle Özbekçenin aktarımının kadın bireyler arasında erkeklere göre daha yüksek düzeyde gerçekleştiği, ancak cinsiyet faktörünün 0,11 ölçeğiyle sınırlı kaldığı görülmektedir. Her şeye karşın cinsiyet, Özbekçe aktarımında yaş etmeninden daha etkilidir. Nitekim y5 kategorisi için aktarımda cinsiyetin hiç bir etkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, diğer yaş kategorilerinde aktarım ölçeğinin kadın katılımcılarda erkeklere göre daha düzenli ve yüksek ölçekte gerçekleştiği görülmektedir. Cinsiyet bakımından en yüksek fark 7-18 yaş grubunda 0,19 ölçeğindedir.

Yaşamakta oldukları ülkenin dili Türkçenin Özbekler arasındaki aktarım ölçeği ise 3,70 seviyesindedir. Aktarım düzeyinin yaş faktörüne göre değiştiği de net bir şekilde görülmektedir. Türkçe aktarımının en yüksek seviyede gerçekleştiği yaş kategorisi 3,91 ölçeği ile 40-50 yaş grubudur. Peşinden 3,83 ölçeği ile 19-28 yaş grubu gelmektedir. En düşük seviye ise 3,36 ile 7-18 yaş grubunda görülmektedir. Aktarım değişkesinde yaş etkenine göre en yüksek değişimin 0,53 ölçeğiyle bu iki yaş grubu arasında olduğu saptanmaktadır. Türkçe aktarımının da genel olarak kadın topluluk arasında erkeklere göre daha yüksek seviyede gerçekleştiği görülmektedir. Erkek katılımcılarda 3,67 olan ölçek, kadınlarda 3,71 seviyesindedir. Ancak iki grup arasındaki fark 0,04 ölçeğiyle oldukça sınırlıdır. Hatta y2'de bu farkın tamamen yok olduğu; bazen, y1 ve y3 gruplarındaki gibi, ters yönde gerçekleştiği dikkatleri çekmektedir. Dolayısıyla, cinsiyet değişkeninin aktarımdaki etkisinin yaşa göre çok daha düşük seviyede olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Şekil 3. Aktarım ölçeği

Ovakent Özbek toplumunda değinim durumunda bulunan çok sayıda dil arasında topluluğun ana dili Özbekçe ile ülkenin resmi dili Türkçenin en önemli iki dil olduğu hem aktarım tutumlarından hem de gerçek aktarım davranışlarından görülmektedir. Tutum

bakımından, genel ölçeği 3,62 olan Türkçenin 3,38 ölçekli Özbekçeden daha önemli ve aktarımda öncelikli dil olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık, gerçek aktarım davranışları bakımından Özbekçenin aktarımının hâlihazırda 3,87 ölçeğiyle ölçeği 3,70 olan Türkçeye göre biraz daha yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, bu iki farklı durum birlikte ele alındığında, Türkçenin 3,66 ölçeğiyle Özbekçeden (3,63) daha iyi durumda olduğu, ancak aradaki farkın 0,03 ölçeği ile oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, resmî dil konumundaki Türkçeyi yüksek düzeyde aktarma eğiliminde olan Özbek topluluğunun eş zamanlı olarak ana dilini de yüksek bir seviyede sürdürme taraftarı olduğu ortaya çıkmaktadır.

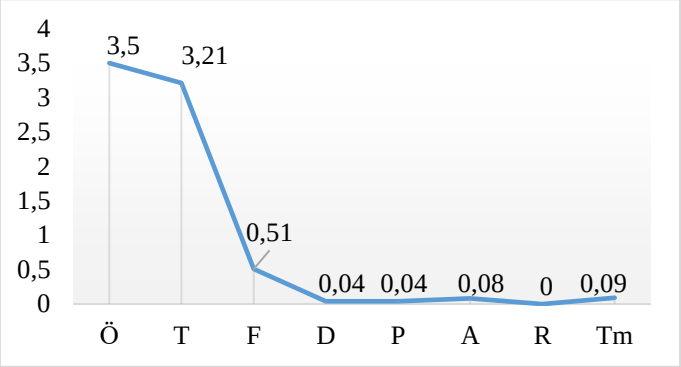
Kullanım stratejileri.

Bir dili veya dilleri bilmek, bu dil(ler)in her zaman gerçek yaşamda kullanıldığı anlamına gelmez. Oysa bir dilin konumu, o dilin gerçek yaşamda kullanım olanağı bulup bulmamasıyla doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla, Özbek topluluğunun toplumdilsel yapısının belirlenmesi açısından, topluluğun uyguladığı dil kullanımlarının incelenmesi önem arz etmektedir.

Dil kullanımları.

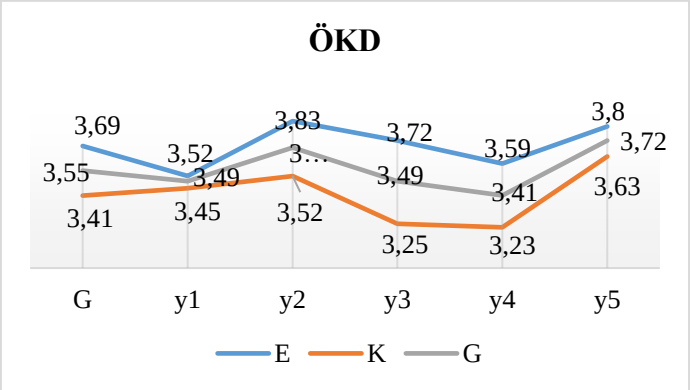
Katılımcıların bildiklerini ifade ettikleri dillerden hangilerini Ovakent'te kullandıkları araştırıldığında, elde edilen veriler, kullanım açısından da "çok dillilik" durumunun söz konusu olduğunu göstermektedir. Gerçekten, bilinen mevcut dillerden sekizi, değişik oranlarda da olsa, kullanım olanağı bulmaktadır. Katılımcıların 167'si birinci dili olarak Özbekçeyi belirtirken yalnızca 29 kişi Türkçeyi birincil düzeyde kullandığını belirtmektedir. Buna karşılık, 148 katılımcının ifade ettiği gibi Türkçe, Özbekçeden sonra kullanılan ikinci dil niteliğindedir. Bu iki önemli dilin dışında kalan diğer dillerin kullanımına nadiren başvurulduğu saptanan bir diğer bulgudur. Örneğin birinci dil olarak hiç kullanılmayan Farsça, en çok kullanılan üçüncü dil olarak görülmektedir. Afganistan'ın resmi dillerinden biri olan Darice aynı kökenden gelen Farsça ile sıklıkla karıştırılmaktadır. Büyük bir olasılıkla bu dilin çok az sayıda kişi tarafından kullanıldığı yönündeki bulgu, bununla ilgili olmalıdır. Afganistan'ın resmi dillerinden bir diğeri olan Peştuca da, birinci dil olarak hiç kullanılmazken, sadece üç katılımcının nadiren kullandığı bir dil olarak sıralanmıştır. Afganistan'dan Özbeklerle birlikte gelip Ovakent'te yerleşen bir grup Türkmen bulunmaktadır. Bunların ana dillerini birinci ve ikinci dil olarak değil, sadece üçüncü ve dördüncü dil konumunda kullanmaları, araştırma sahamızın baskın dillerinin Özbekçe ve Türkçe olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. Genel verilere bakıldığında 3,50 ölçeğiyle Özbekçe toplulukta en sık kullanılan dil konumundadır. Hemen peşinden 3,21 kullanım ölçeğiyle

Türkçe gelmektedir. Diğer dillerden bazıları da, oldukça sınırlı da olsa, belli bir kullanım olanağı bulmaktadır: Farsça (0,51), Türkmence (0,09), Arapça (0,08), Peştuca (0,04) ve Darice (0,04).

Şekil 4. Dil kullanımı

Kullanım sıklığına Özbekçe özelinde bakıldığında, bu ölçeğin "çok sık" ile "her zaman" arasında konumlanan 3,55 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Yaş değişkeni göz önünde bulundurulduğunda Özbekçe kullanımına en sık başvuran kesimin 3,72 ölçeğiyle en yaşlı grup ile 3,68 ölçeğiyle 19-28 yaş grubunun olduğu anlaşılmaktadır. 29-50 yaş arasındaki katılımcıları içeren üçüncü (3,49) ve dördüncü (3,41) yaş kategorilerinin Özbekçe kullanım sıklıklarının daha düşük olması, çalışan kesim olarak bu kişilerin işleri gereği Türkçeyi kullanmak durumunda olmalarıyla açıklanabilir. 7-18 yaş arasındaki genç katılımcıların 3,49 ölçekli kullanım sıklığı ise okul ortamında Türkçe kullanılması ile ilişkilendirilebilir.

Şekil 5. Özbekçe kullanımı

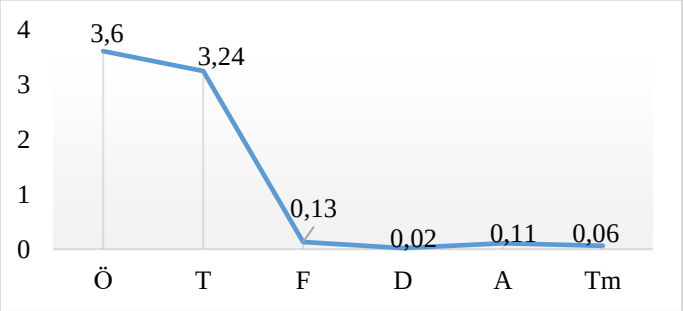
Özbekçe kullanım sıklığının kadınlarda erkeklere göre daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Genelde 0,18 seviyesindeki bu fark, kadınların ev dışında sosyal yaşama sık olarak katılmadıkları; bundan dolayı daha çok bu dili evde kullanmalarıyla ilişkili olmalıdır. Özbekçe kullanımının 3,23 ve 3,25 ölçekleriyle en düşük seyrettiği kategori, kadınların yer aldığı üçüncü ve dördüncü yaş kategorileridir. Kullanımın her iki cinsiyet için en düşük olduğu kategori dördüncü yaş grubu olmakla birlikte, iki cinsiyet arasındaki en önemli fark da

0,47 ölçeğiyle bu yaş kategorisinde ortaya çıkmaktadır. En genç kuşakta, 0,07 olan bu farkın neredeyse ortadan kalktığı saptanmaktadır.

Kullanıma yönelik tutumlar.

Günlük hayatta kullanımı tercih edilen diller göz önünde bulundurulduğunda Özbekçenin en tercih edilen dil olduğu görülmektedir. 189 katılımcının kullanmayı tercih ettiği Özbekçeden hemen sonra, 170 katılımcının olumlu görüş belirttiği Türkçe gelmektedir. Bununla birlikte, çok az sayıda katılımcı Farsça, Arapça ve Türkmenceye tercih edilen diller arasında yer vermiştir.

Tercih sırası bakımından, Özbekçeye 132 kişi tarafından ilk sırada yer verilirken, Türkçe sadece 71 katılımcı için ilk sırada yer almaktadır. Ancak, Türkçe 99 katılımcının tercihiyle ikinci sıraya yerleşmektedir. Özbekçe ve Türkçe dışındaki diller, üçüncü veya dördüncü sırayı alır. 7 kişinin tercihi arasında bulunan Farsça, 2 kişi tarafından birinci, bir kişi tarafından ikinci, dört kişi tarafından da üçüncü dil olarak tercih edilmiştir. Arapça ise, toplamda 6 katılımcının tercih ettiği dil olmakla birlikte, 1 kişi tarafından ikinci, 4 kişi tarafından üçüncü ve 1 kişi tarafından da dördüncü dil konumundadır. Bu veriler değerlendirildiğinde dillerin kullanım alanında tutum ölçekleri, aşağıdaki gibi şekillenmektedir. Özbekçe 3,6 ölçeğiyle ilk sırada yer alırken hemen peşinden 3,24 ölçeğiyle Türkçe gelmektedir. Diğer dillerin ölçekleri, en yüksek olan 0,13 (Farsça) ile en düşük olan 0,02 (Darice) arasında değişmektedir.

Şekil 61. Kullanım tercihleri

Sonuç olarak, topluluk içinde en yüksek değere sahip olan Özbekçe ve Türkçenin bir yandan gerçek kullanım ölçeği, diğer taraftan kullanıma yönelik tutum ölçeği temelinde, genel kullanım ölçekleri, Özbekçe için 3,55, Türkçe için 3,23 olarak belirlenmiştir. Böylece, Özbek göçmenlerin kullanım bakımından da iki dilli bir sürdürüm stratejisi benimsedikleri sonucuna varılmıştır.

Dillerin işlevlerine yönelik stratejiler.

Özbek göçmenlerin benimsediği dilsel uyum modelinin belirlenmesinde ele alınan bir diğer alan, topluluğun değinim halindeki dillere yükledikleri işlevlerdir. Önceki alanlarda olduğu gibi, işlev alanında da gerçek dilsel pratikler ile tutumlar ayrıca değerlendirilmiştir.

İşleve yönelik pratikler.

Dillerin işlevsel konumlarını değerlendirmek amacıyla dört farklı iletişim durumu temel alınmıştır: ev içi, sosyal alan, kamusal alan ve akran. Bu dört alanda elde edilen verilerden hareketle her dil için "genel işlev ölçeği" belirlenerek topluluğun Özbekçe ve Türkçenin işlevlerine yönelik davranışları değerlendirilmiştir.

Öncelikle dillerin ev içi iletişimde sahip oldukları işleve bakıldığında Özbekçenin en sık başvurulan dil olduğu görülmektedir. Gerçekten, katılımcıların 176'sı için bu işlevde öncelikli olarak kullanılan Özbekçe, ayrıca 16 katılımcı tarafından ikinci dil olarak kullanılmaktadır. Toplamda 193 katılımcının işlev yüklediği Özbekçenin ev içi işlev ölçeği 3,67 olarak belirlenmiştir. Türkçenin de evlerde işlev bulmaya başladığı, bu dili ev içi iletişimde kullanan 172 katılımcının bulunmasından anlaşılmaktadır. Ancak, birinci dil olarak sadece 23 katılımcı tarafından bu işlevde kullanılan Türkçe, 147 katılımcının ikinci dil olarak başvurduğu dil konumundadır. Bu dili üçüncü dil olarak evde kullanan diğer 2 katılımcı da hesaba katılırsa Türkçenin ev içi işlev ölçeği için 3.27 gibi oldukça yüksek bir seviye elde edilir. İlgi çekici bir diğer bulgu, göçmenlerin geldiği ülkenin resmi dillerinin ev içinde çok nadiren işlev bulmasıdır. Birinci dil olarak Farsça 3, Türkmence sadece 2 katılımcı tarafından kullanılmaktadır. Söz konusu diller, bu bakımdan da oldukça düşük düzeyde işleve sahiptir: en iyi durumda olan Farsça bile 0,36 ölçeğiyle sınırlıdır. Bu veriler, Özbekçenin "vernaküler" (topluluk içi iletişim) işlevinin yüksek seviyede sürdürüldüğünü göstermektedir.

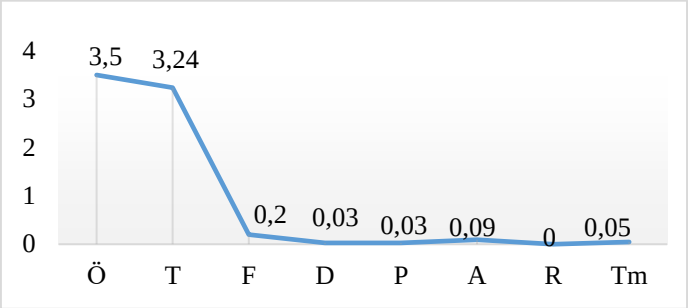
Dillerin en önemli işlevlerinden biri, günlük hayatta sürekli temas halinde bulunan bireylerin oluşturduğu akran grupları içerisinde iletişimi sağlamasıdır. Bu bakımdan, grup içi iletişimde başvurulan diller ele alındığında 194 katılımcı ile en fazla işlev üstlenen dilin Özbekçe olduğu görülmektedir. Bu dil 166 kişi tarafından birinci, 27 kişi tarafından ikinci, 1 kişi tarafından da üçüncü dil olarak arkadaşlar arasındaki iletişim için başvurulan dildir. Böylece, Özbekçenin grup içi işlev ölçeği 3,69 olarak saptanabilir. Türkçe, toplam olarak 156 kişi tarafından aynı işlevde sıklıkla kullanılan bir diğer dildir. Bununla birlikte birinci dil konumunda 32 katılımcının kullandığı Türkçe, daha çok 121 katılımcı tarafından başvurulan ikinci dil olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki farklı grup birlikte değerlendirildiğinde, Türkçenin grup içi işlev ölçeği 2,97 olarak gerçekleşmektedir. Çok nadiren kullanılan diğer

diller arasında Farsça 11 katılımcı sayısıyla daha çok ikinci ve üçüncü dil konumuyla dikkat çekmektedir. Bu da, Farsçanın grup içi iletişimde 0,21 ölçeğinde işlev bulduğunu göstermektedir. Diğer diller ise, 0,08 ile 0,02 arasında değişen oldukça düşük ölçeklerde işlev bulabilmektedir.

Aile ve arkadaş grupları dışında kalan bireylerle köy içindeki günlük iletişim için başvurulan diller ele alındığında, yine Özbekçenin 189 katılımcı ile en fazla işlev bulan dil olduğu belirlenmiştir. Bunların 132'si Özbekçeyi ilk dil olarak, 57'si ikinci dil olarak kullanmaktadır. Dolayısıyla, Özbekçenin bu işlevdeki ölçeği 3,60 seviyesindedir. Bu işlevde Özbekçeden sonra sıklıkla başvurulan bir diğer dil, 170 katılımcının ifade ettiği gibi, Türkçedir. Ancak, bu katılımcılardan sadece 71'i birinci dil olarak Türkçeyi kullandığını ifade etmektedir. Geri kalan 99 katılımcı için Türkçe ikinci sırada kullanılmaktadır. Buna karşın, bu alanda Türkçe 3,23 gibi yüksek bir ölçekte işlev bulmaktadır. Bu iki dilin yanında, çok sık olmamakla birlikte Farsça ve Arapçanın da bu işlevde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bunların işlevi, sırasıyla 0,13 ve 0,11 ölçeğindedir.

Dillerin kamusal alandaki işlevlerini değerlendirmek amacıyla "alışveriş" esnasında kullanımına başvurulan diller temel alınmıştır. Bu alanda ilk defa Türkçenin Özbekçeden daha yüksek seviyede işlev bulduğu görülmektedir. Gerçekten katılımcıların önemli bir bölümü (183) alışverişte öncelikle Türkçeyi tercih ettiklerini beyan etmişlerdir. Bunların 117'si birinci, 66'sı ise ikinci dil olarak Türkçeye başvurmaktadır. Buna göre, köy içinde en önemli sosyal etkinliklerden biri olan alışverişte Türkçe yüksek düzeyde (3,48) bir işlevsellik düzeyine sahiptir. 160 katılımcının kullandığını beyan ettiği etnik dilin bu alandaki işlevselliği, 3.04 ölçeği ile ilk defa Türkçeden daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir. Bu alanda birinci dil olarak 83 katılımcının başvurduğu Özbekçe, 77 katılımcı tarafından ikinci dil olarak kullanılmaktadır. Çok az bir katılımcı tarafından kullanılan Farsçanın yanı sıra (0,08), Arapçanın da bu sahada çok sınırlı seviyede işlev bulması (0,06), topluluğun yaşadığı coğrafyada Arap dilli nüfusun varlığıyla ilgili olmalıdır. Her halükarda, diğer dillerin nadiren üçüncü dil olarak kullanıldığı bu alanda çok yakın ölçeklere sahip olan Türkçe ve Özbekçenin önemli bir işlevselliğe sahip olduğu saptanmaktadır.

Ele alınan farklı alanlarda dillerin işlevleri bütünsel olarak değerlendirildiğinde Özbekçenin 3,50 ölçeğiyle en işlevsel dil olduğu, hemen peşinden 3,24 gibi yüksek bir ölçekle Türkçenin de bir o kadar işleve sahip olduğu anlaşılmaktadır. Topluluğun diğer dillerinin işlevlerinin 0,20 ile 0 arasında değişen ölçeklerle oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Şekil 2. İşlev ölçeği (d)

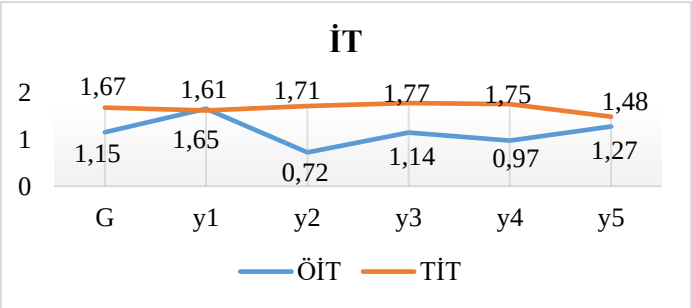
İşleve yönelik tutumlar.

Yukarıdaki analizler birçok dil arasında Türkçe ve Özbekçenin bu topluluk içerisinde çok özel bir konumunun olduğunu göstermektedir. Hangisinin daha önemli olduğunu belirleyecek en önemli etkenlerden biri topluluğun bu dillerin işlevleri hakkındaki tutumlarıdır. Bu bakımdan, topluluğun bu iki dilin işlevlerine yönelik düşünce ve görüşlerinden hareketle, işlev tutumlarının da belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu tutumların belirlenmesi için, her dil için ayrı ayrı yöneltilen iki sorudan elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Özbekçenin Ovakent topluluğu arasındaki işlevine yönelik tutumlarla ilgili "Özbekçe bilmeden burada yaşamak mümkün müdür?" sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, genel olarak 1,10 ölçeği elde edilmiştir. Söz konusu ölçek, "Evet, Özbekçe bilmeden burada yaşamak mümkün olabilir." anlamına gelmektedir. Buna yönelik tutumların yaş gruplarına göre önemli bir farklılık içermediği görülmektedir: genel olarak 0,79 ile 1,28 arasında değişen tutum ölçeklerinde en önemli sapma 0,79 ölçeğiyle ikinci yaş grubunda meydana gelmiştir. Cinsiyet faktörü göz önünde bulundurulduğunda, kadınlarda erkeklere göre daha yüksek bir ölçek elde edilmiştir. Erkeklerde 0,86 olan bu ölçeğe göre, "Özbekçe bilmeden Ovakent'te yaşamak kesinlikle mümkündür." anlamına daha yakınken kadınlarda 1,34 olarak bulunan ölçek, "mümkün olabilir" ile "mümkün olmayabilir" arasında konumlanmaktadır. Ayrıca ikinci yaş grubundaki erkekler açısından ölçek "kesinlikle mümkündür" seçeneğine oldukça yakındır. Bu da Türkçeyi çok iyi bilen erkek genç kuşağın Özbekçeye daha az bağımlı olduğunu göstermektedir. Tutumlarla ilgili diğer sorudan elde edilen veriler, bir önceki verilerle büyük oranda örtüşmektedir. Gerçekten, 1,17 seviyesindeki bu ölçek, genel olarak toplumun burada yaşamak için "Özbekçe bilmemek sorun yaratmayabilir." ile "Sorun yaratabilir de yaratmayabilir de." düşüncesine yakın olduğunu göstermektedir. Yaş bakımından birinci ve ikinci yaş gruplarının bu konudaki tutumları genel tutumlardan farklılaşmaktadır. 2.07 ölçeğiyle en yüksek pozitif ilgileşim birinci yaş grubunda görülürken

tam tersine 0,64 ölçeğiyle en düşük negatif ilgileşim ikinci yaş grubunda söz konusudur. Özbekçenin işlevlerine yönelik tutumlarda iki cins arasında 0,44 ölçeğinde küçük bir farklılık bulunmaktadır. Genelde olduğu gibi, bütün yaş kategorilerinde kadınların erkeklere göre daha olumlu bir tutum sergiledikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, en olumlu tutumun tespit edildiği ikinci yaş grubunda cinsiyet etkeninin en düşük seviyede olduğu (0,04), en belirgin farkın 0,74 ölçeğiyle dördüncü yaş grubundaki kadın ve erkeklerin tutumlarında görülmektedir.

Türkçenin işlevine yönelik Özbek göçmenlerin tutumlarının belirlenmesi amacıyla yukarıda Özbekçe için yöneltilen aynı sorulardan elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Türkçenin işlevine yönelik tutum için birinci sorudan elde edilen 1,64 ölçeği, Ovakent'te Türkçe bilmeden yaşamanın mümkün olabileceği anlamını taşımaktadır. Bu da, kendisiyle rekabet hâlinde bulunan Özbekçeyi bilmenin burada yaşamak için yeterli olabileceği anlamına gelmektedir. Bütün yaş gruplarının bu tutumunun 1,85 ile 1,48 arasında değişen oldukça yakın ölçeklerde olduğu anlaşılmaktadır. Genel ölçekte ortaya çıkan 1.21'lik fark bu tutumun cinsiyete göre değişiklik arz ettiğini ortaya koymaktadır. Nitekim kadın katılımcıların erkeklere göre tutumları, bütün yaş gruplarında çok daha olumludur. Erkeklerde en olumsuz tutumun sergilendiği yaş kategorisi 0,61 ölçeğiyle üçüncü yaş kategorisiyken aynı yaş kategorisindeki kadınların 2,60 tutum ölçeğiyle en olumlu tutumu sergiledikleri tespit edilebilmektedir. "Ovakent'de Türkçe bilmemek bir sorun yaratır mı?" sorusuna elde edilen yanıtlar da, bir önceki bulgularla örtüşmektedir. Bu kapsamda elde edilen genel ölçek, "yaratmayabilir" anlamına gelen 1,69 düzeyindedir. Bu konuda kadın ve erkek tutumlarının önemli ölçüde farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. İki cinsiyetin tutum ölçeği arasında 1,20 ölçeğinde bir farklılık söz konusudur: kadınlar sorun yaratacağı görüşüne daha yakınken erkeklerin görüşü daha çok sorun yaratmayacağı yönündedir. Bu görüş, özellikle genç ve orta yaş erkek grubunda 0,75 ve 0,61 ölçeğiyle "kesinlikle yaratmaz" seçeneğine en yakındır.

Şekil 8. Dillerin işlevlerine yönelik tutumlar

Günlük yaşamdaki dilsel pratiklerle dillere yüklenen işlevler açısından 3,50 ölçeğinde olan Özbekçe, 3,24 ölçeğindeki Türkçeye göre biraz daha yüksek konumdadır. Dillerin işlevlerine yönelik tutumlar bakımından ise Türkçe (1,67) Özbekçeden (1,15) daha iyi bir konumdadır. Bu iki veri temelinde dillerin genel işlev ölçekleri olarak Türkçe için 2,59, Özbekçe için ise 2,20 ölçeğine erişilmektedir. Bu ölçeklerin birbirine çok yakın çıkması, topluluk içerisinde her iki dilin yaygın olarak kullanıldığını ve ayrıca iki dilin de birbirine eş işlevlerde rahatlıkla kullanılabileceğini göstermektedir.

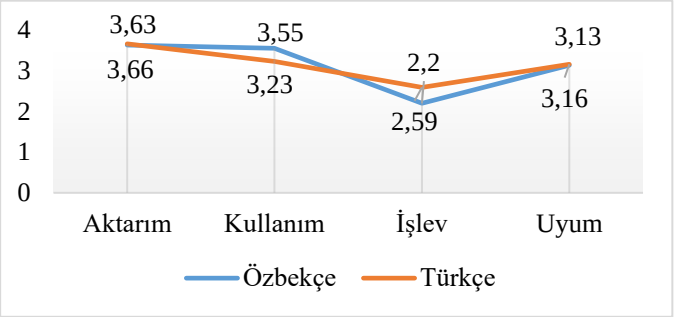
Sonuç

Ovakent Özbek göçmenlerinin toplumdilsel durumları üzerinde gerçekleştirilen bu çalışma, Berry'nin uyum stratejileri modelinden hareketle oluşturulan "dilsel uyum stratejileri" yönteminin göçmen toplulukların dilsel uyum süreçlerinin incelenmesi için oldukça uygun bir yöntemsel altyapı sunduğunu göstermektedir. Bu çerçevede elde edilen bulgular, Özbek topluluğunun öngörülen iki farklı eğilimden "sürdürüm" eğilimini benimsediğini göstermektedir.

Çok sayıda dilin değinim koşullarında bulunduğu bu toplulukta ana dili Özbekçe ile yerel dil konumundaki ülkenin resmî dili Türkçenin rekabet halinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede en fazla bilinen bu iki dil için elde edilen ölçek, 3'ün üzerinde ve birbirine oldukça yakındır: T=3,66 / Ö=3,63. Bu ölçekler, ana dilini yüksek bir seviyede sürdürme eğiliminde olan topluluğun aynı zamanda Türkçeyi de yüksek düzeyde benimsediğini ve "iki dilli sürdürüm" eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Dillerin kullanımı açısından da "iki dilli sürdürüm" stratejisini gösterir nitelikte bulgulara ulaşılmıştır. Gerçekten, 3,55 ölçeğiyle Özbekçenin çok yaygın ve sık olarak kullanıldığı tespit edilmekle birlikte, topluluğun neredeyse ana dili kadar Türkçe kullanımına başvurduğunu, bu dilin 3,23 olan kullanım ölçeği göstermektedir.

Son olarak işlevleri bakımından dillerin konumları değerlendirildiğinde dil pratikleri açısından, her iki dilin, göz önünde bulundurulan bağlamların hepsinde, yüksek ölçekte işlev bulduğu saptanmaktadır: Türkçe için 3,50 olan bu ölçek, Özbekçe için 3,24 düzeyindedir. Ancak, dillerin işlevlerine yönelik tutumlar daha düşük seviyede olduğu için (1,67 Türkçe, 1,15 Özbekçe), genel işlev Türkçe için 2,59, Özbekçe için 2,20 olarak ölçümlenmiştir.

Şekil 9. Özbek Göçmenlerin dilsel uyum ölçeği

Bu üç farklı alandaki dilsel davranış ve tutumlardan elde edilen veriler temel alınarak Ovakent Özbek göçmen topluluğunun dilsel uyum ölçeğinin Özbekçe için 3,13, Türkçe için 3,16 olduğu saptanmaktadır. Buna göre Ovakent Özbek göçmenlerinin uyum süreci, "sürdürüm" modeli çerçevesinde her iki dilin yüksek düzeyde benimsendiği "iki dilli sürdürüm" stratejisi kapsamında değerlendirilmelidir.

Kaynakça

Akıncı, M. A. (2003). Une situation de contact de langues: le cas turc-français des immigrés turcs en France. J. Billiez (Ed.), *Contacts de langues: modèles, typologies, interventions* içinde (s.127-144). Paris: L'Harmattan.

Alessio, M., Baude O. ve Sibille, J. (2010). Modèles d'intégration et pratiques langagières. *Hommes & migrations, 1288,* 70-73.

Asselah-Rahal, S. (2004). *Plurilinguisme et migration*, Paris: L'Harmattan.

Bosnalı, S. (2004). İran´da diller ilişkisi, diller çatışması: Azeri Türkçesinin konumu ve işlevine toplumdilbilimsel bir bakış. *Dilbilim Araştırmaları*, 111-122.

Bosnalı, S. (2007). *İran Azerbaycan Türkçesi: toplumdilbilimsel bir inceleme*. İstanbul: Kebikeç Yayınları.

Bosnalı, S. (2010). Halaççanın yitim ve değişim sürecine tasarlama kipleri açısından bir bakış. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 53*, 67-86.

Bosnalı, S. (2012). Dil edimi açısından Halaççanın konumu. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 32*, 45-67.

Bosnalı, S. (2016). Değinim durumundaki azınlık dillerinin sürdürümü. *Border Crossing, 6*(2), 292-304.

Bosnalı, S. ve Şafak Z. (2016). Bulgaristan Türk Göçmenlerinde dil değinimi. A. Tilbe ve S. Bosnalı (Ed.), *Göç üzerine yazın ve kültür incelemeleri* içinde (s.141-149), Londra: Transnational Press.

Bentzin, A. (2010). Türk, Türkistan ve Özbek kimlikleri arasında: İstanbul'daki Özbek Göçmenler. B. Push ve T. Wilkoszewski (Ed.) *Türkiye'ye uluslararası göç* içinde (s. 281-296) (M. Çomak-Özbatır, Çev.), İstanbul: Kitap Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 2007).

Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An International Review, 46*(1), 5-68.

Berry, J. W., Kim, U., Power, S., Young, M. ve Bujaki, M. (1989). Acculturation attitudes in plural societies. *Applied Psychology: In International Review, 38*(2), 185-206.

Brenzinger, M. (1992). Language death: factual and theoretical explorations with special reference to East Africa. *Journal of Linguistics, 31*(2), 469-482.

Britain D. ve Trudgill, P. (2000). Migration, dialect contact, new dialect formation and reallocation. K. Mattheier (Ed.), *Dialect and migration in a changing Europe* içinde (s.73-78), Frankfurt am Main: Peter Lang.

Coşkun, E. (2011). Türk ve Göçmen öğrencilerin yazılı anlatımlarında metin bağdaşıklığı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Educational Sciences*: *Theory & Practice, (11)*2, 892-899.

Çakırer Özservet, Y. (2013). İstanbul Zeytinburnu İlçesi'nde Afgan Türklerinin ulusötesi kentleşme ağlarının analizi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, *2*, 163-181.

Çakırer Özservet, Y. (2014). Zeytinburnu kentsel mekânında soydaş diyasporasının örgütlenmesi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 3*, 231-243.

Çetin, B. ve Gün, İ. (2015). "Türkiye'ye göçen Özbeklerde iktisadi kültür ve adaptasyon süreci Ovakent örneği (Hatay). S. Zaman ve O. Coşkun (Ed.), *Coğrafya'ya adanmış bir ömür Prof. Dr. Hayati Doğanay* içinde (s.535-570), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Deprez, C. (2005). Langues et migrations: dynamiques en cours. *La linguistique*, *41*(2), 9-22.

Dorian, N. C. (1973). Grammatical change in a dying dialect. *Language, 49*(2), 413-438.

Dorian, N. C. (1982). Language death. The life cycle of a Scottish Gaelic dialect. *Studies in Second Language Acquisition, 4*(2), 227-230.

Dorian, N. C. (Ed.) (1989). *Investigating obsolescence. Studies in language contraction and death*. Cambridge: Cambridge University Press.

Eraslan, A. (2015a). Antakya'da yaşayan Özbeklerde Nevruz Bayramı ve Nevruz Tatlısı: Sümelek. *Folklor/Edebiyat, 21*(84), 109-129.

Eraslan, A. (2015b). *Antakya'da Yaşayan Özbeklerde Kimlik ve Aidiyet.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Eraslan, A. (2016). Antakya'da yaşayan Özbeklerde "Tüvekli Beşik" geleneği. *Çukurova Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 39-51.

Fishman, J. A. (1966). Language maintenance and language shift as a field of inquiry". J.A. Fishman, V.C Nahirny, J.E. Hofman ve R.G. Hayden (Ed.), *Language Loyalty in the United States*, içinde (s.424–458), Mouton: The Hague.

Fishman, J.A. (1971). The sociology of language: An interdisciplinary social science approach to language in society. J.A. Fishman (Ed.), *Advances in the sociology of language* içinde (s.217–304), Mouton: The Hague.

Gal, S. (1997). Language change and sex roles in a bilingual community. N, Coupland ve A. Jaworski (Ed.), *Sociolinguistics (Modern Linguistics Series)* içinde (s. 376-390), London: Palgrave.

Grimshaw, A. D. (1974). Textbooks - Joshua A. Fishman, The sociology of language: an interdisciplinary social science approach to language in society. *Language in Society, 3*(2), 312-320.

Gömmez, E. (2008). *Afganistan'dan gelen Göçmen Özbeklerin sosyo-kültürel ve dini hayatları üzerine sosyolojik bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya.

Karabulut, F. (2005). Dil ölümü bağlamında Kayseri'de yaşayan Uygur Türk toplumu. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 35,* 17-47.

Melliani, F. (1999). Le métissage langagier comme lieu d'affirmation identitaire. Le cas de jeunes issus de l'immigration maghrébine en banlieue rouennaise. *Lidil, les parlers urbains, 19,* 59-78.

Yağmur, K. (2004). Language maintenance patterns of Turkish immigrant communities in Australia and Western Europe: the impact of majority attitudes on ethnolinguistic vitality perceptions. *International Journal of the Sociology of Language* (*IJSL), 165,* 121-142.